

vitale
vakantie
parken

Gastvrij voor dieren

Cursusdag 1 Natuur op je Park

6 februari 2024

SLG Stichting
Landschapsbeheer
Gelderland

ivn natuur
educatie

Programma van vandaag

13.00 – 13.10	Welkom door VVP
13.10 – 13.30	Voorstellen
13.30 – 14.00	Natuurbeleving
14.00 – 14.15	Korte pauze
14.15 – 15.00	Gastvrij voor dieren
15.00 – 15.30	Rondleiding de Vuurkuil
15.30 - 17.00	Zelf aan de slag met een bijenhotel

Over IVN Natuureducatie

IVN verbindt mens en natuur

We laten jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. We nodigen iedereen uit om iets terug te doen voor de natuur. Dat doen we met natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes. Zelf leren en doen staan altijd centraal.

Wat wil IVN bereiken met Natuurinclusief Ondernemen?

Een beweging binnen de recreatiesector creëren die zorgt voor meer bewustzijn over en zorg voor natuur. Ondernemers dragen via ruimtelijke inrichting, uitstraling en aanbod bij aan natuur(herstel), groen, biodiversiteit en klimaatverandering.

Aan de slag

Jij kan de natuur helpen. Begin bij jezelf: in jouw tuin, balkon of buurt.

[Doe mee](#)

Eropuit

Ontdek de mooiste plekken van Nederland. Dus trek eropuit en beleef de natuur!

[Mee naar buiten](#)

Leren over natuur

IVN is de grootste natuuropleider van Nederland. Vergroot jouw natuurkennis.

[Leer je groen](#)

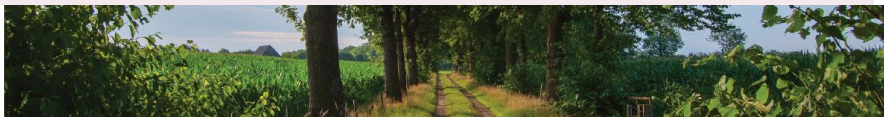
Op school

De natuur is het beste klaslokaal. IVN werkt aan een natuurrijke schoolomgeving.

[Lees meer](#)

Over Landschapsbeheer Gelderland

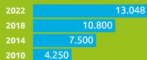

Vrijwilligersinzet

totaal aantal
vrijwilligers

1 3 0 4 8

vrijwilligers

vrijwilligersgroepen

€ 7,3 miljoen vermeden kosten

🕒 330.651 vrijwilligersuren

👥 60 nieuwe groepen

Vormen van vrijwilligerswerk

Landschapsprojecten en Klompenpaden

- 🌳 316 landschapsprojecten
- 🌿 480 vrijwilligersgroepen
- 📍 67 Natuurwerkdag locaties
- 👉 109 Klompenpaden
- 🚧 42 Klompenpaden in ontwikkeling

In contact met

- 7.311 lezers Landschapsnieuws
- 66.122 website bezoekers
- 4.026 deelnemers bijeenkomsten
- 703 deelnemers cursussen
- 639 deelnemers webinars

Social media

- 🐦 6.649 Twitter volgers
- 📘 2.151 Facebook volgers
- 🌐 2.367 LinkedIn volgers

Klimaatimpact

ton CO² vastlegging in
houtige biomassa:

ton CO² compensatie
bedrijfsvoering SLG: **25**

Over Landschapsbeheer Gelderland (2)

Met vrijwilligers en bewoners

 6.408
onderhouden
hoogstamfruitbomen

 4.912
onderhouden
knotbomen

 2.233
aanplant- en
onderhoudslocaties

 3.117 ha
onderhouden natuurgebiedjes

 33 km
ecologische akkerranden

 33 km
onderhouden rijen bomen,
struiken en hagen

 154
poelen onderhouden

 1.189
maatregelen voor
vogels en insecten

 6.375
beschermde nesten
boerenlandvogels

 426
uitgevlogen
jonge steenuilen

 5.288 aangeplante
bomen

 4.809 aangeplante
hoogstamfruitbomen

 9 nieuwe paden
1.790 km
Klompepad
in beheer

 185.625
stuks aangeplant
bosplantsoen

Jouw natuurervaring

Op zoek naar inspiratie...!

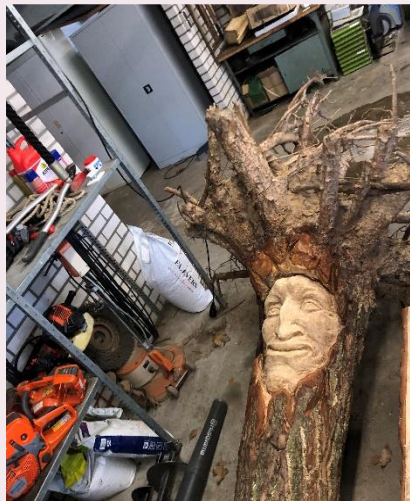

Op zoek naar inspiratie...!

Natuurbeleving versterken op je terrein

En vertel over planten en dieren op je park

Naturexkursies of themawandelingen met gids

Wildlife tochten

Koken in/met de natuur

Kruidenwandeling / pluktocht

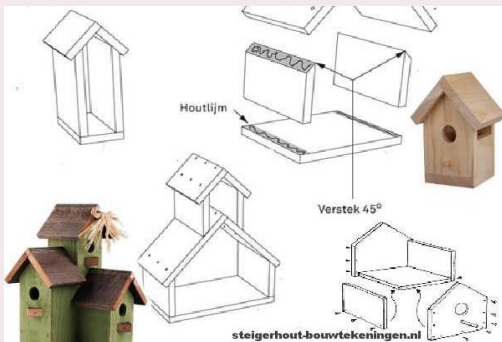
Picknicken

Natuurbeleving voor kinderen/gezinnen

- Speurtocht
- Bingo / scavenger hunt
- Knutselen
- Blote voeten pad
- Dieren/sporen zoeken
- Water onderzoek
- ...

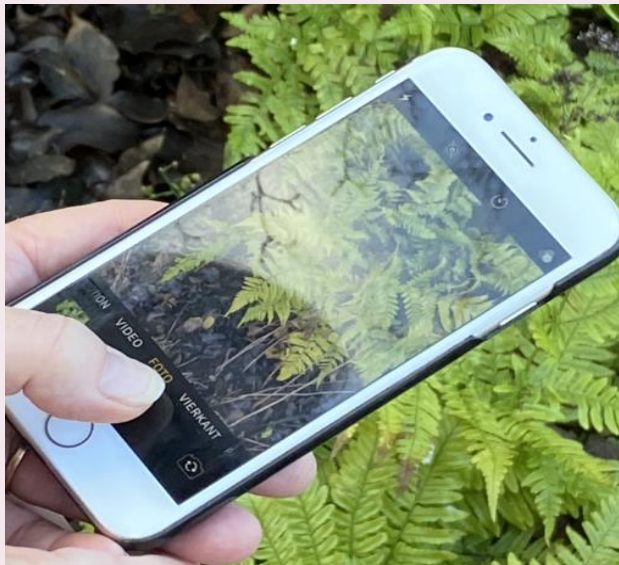

Natuurbeleving

Fotografie

Creatief (schilderen, kunst, plantaardig verven, ...)

Rust (stiltwandeling, bosbad, ...)

Nachtexcursies (sterren, vleermuizen, ...)

Aansluiten campagnes en seizoenen

- Trektocht
- Knooppunten
- Speurtocht
- Kabouterpad
- Belevingstocht Zintuig
- Belevingstocht Verhaal
- Thematocht Cultuurhistorie
- Thematocht Natuur
- ...

- Trektocht
- Knoopunten
- Speurtocht
- Belevingstocht
- Thematocht
- Verhaal uit de omgeving
- ...

Overige routes met oog voor natuur

Opdracht 1: Wat doe je al?

1. Maak een groepje van circa 3 personen.
2. Wat doe je al aan natuurbeleving voor je gasten?
3. Schrijf de antwoorden op een post-it.

Tip: kijk ook op de **inspiratie tafel**

Opdracht 2: Jouw wensenlijstje

- Wat zou je nog willen leren/ ontwikkelen over natuurbeleving?
- Schrijf je antwoorden op een post-it (individueel).
- Plak je antwoorden op het grote vel.

Korte pauze

Gastvrij voor dieren

Biodiversiteit op en rond vakantieparken

A. Ontwikkelingen in het landschap

B. Gastvrij terrein voor dieren

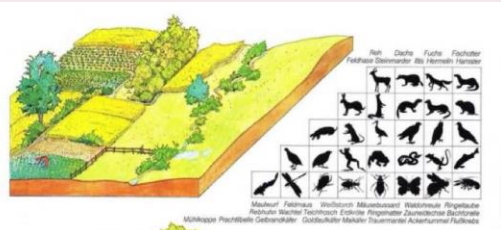
A. Ontwikkelingen in het landschap

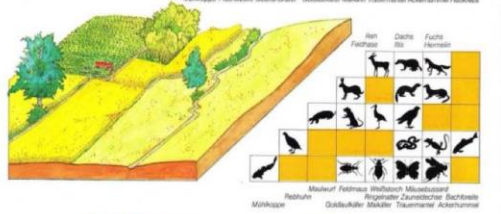

Variatie in het landschap

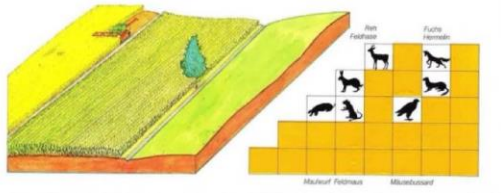
1850 -1900

1900- 1950

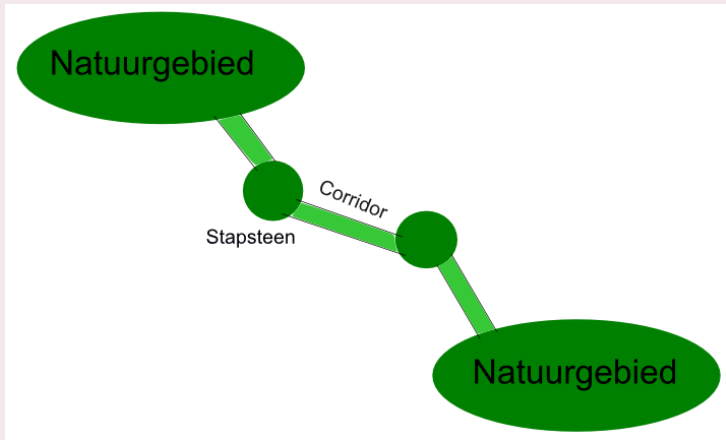

1980 →

Vakantieparken als stapsteen in het Veluws landschap

Landschap van de Veluwe - rivierengebied

Rivierengebied

- Waar: zuid- en oostrand Veluwe
- Bodem: rivierklei, rivierzand.
- Landschap: ruige weilanden, oeverwallen, oibossen, oude riviervarmen
- Flora & Fauna: veel vogels & bijzondere flora op rivierduinen en oude akkers
Haas, ree, bever, zeearend, visarend, ganzen, zandbijen

Landschap van de Veluwe - Veluweflank

Veluweflank

- Waar: Op de flanken van de Veluwe en bij Staverden
- Bodem: Rijke vochtige bodems, dekzandruggen, veen, kwelwater
- Landschap: Coulissen landschap met hagen, bosjes akkers en bloemrijke weiden
- Flora & Fauna: Bos & oude lanen. Dieren van het kleinschalig landschap steenuil, torenvalk, egel, zwaluw, groene specht, vos, das, eikenpage etc.

Landschap van de Veluwe - stuwwal

Stuwwal

- Waar: Meest prominent aan de zuid- en oostrand en bij Putten-Ermelo
- Bodem: Leem
- Landschap: Hoog opgaande bossen, kleine weiden en heideterreinen
- Flora & Fauna: Voornamelijk eiken-beukenbossen met lokaal es, els en esdoorn.
Dieren van oud bos en hei.
raaf, eekhoorn, hazelworm, nachtzwaluw, bosuil, ree, zwijn, buizerd, vliegend hert etc.

Landschap van de Veluwe – zandlandschap, vennen en venen

Zandlandschap, vennen en venen

- Waar: Westelijke en centrale Veluwe
- Bodem: Zand
- Landschap: Uitgestrekte heidevelden en naaldbos. Lokaal landbouwenclaves, oud loofbos en natte heide en vennen.
- Flora & Fauna: dennen, sparren, eiken- en berkenbossen. Fauna van de natte heide, vennen en loofbos zijn bijzonder.
vel duil, grauwe kiekendief, heideblauwtje, rugstreepad, bonte specht, konijn etc.

Landschap van de Veluwe - polderland

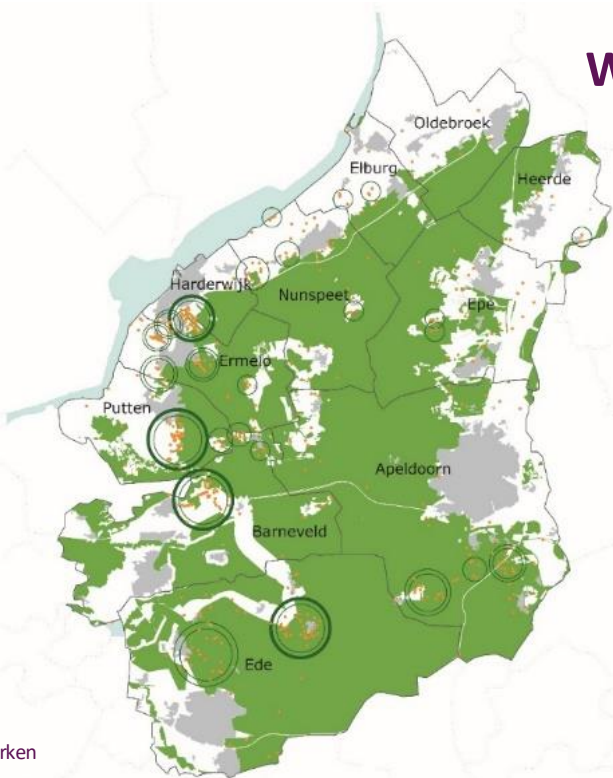
Polderland

- Waar: Aan de randmeren
- Bodem: Zeeklei en veen
- Landschap: open polders, rietmoeras, meren
- Flora & Fauna: heel rijk aan vogels dankzij bijzondere moerassen in polders en randmeren
anzen, zeearend, kleine zwaan, krooneend, zaagbekken, ijsvogel, waterral etc.

Waar ligt jouw vakantiepark?

B. Gastvrij terrein voor dieren

1. Voedselaanbod
2. Nestgelegenheid
3. Schuilgelegenheid
4. Bescherming tegen bedreigingen

1. Voedselaanbod

Streek eigen beplanting: **bessen**, noten, zaden, vruchten

1. Voedselaanbod

Streekeigen beplanting: bessen, **noten**, zaden, vruchten

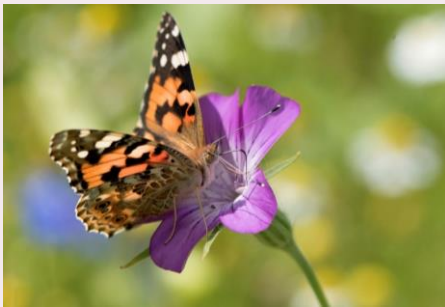

1. Voedselaanbod

Voedsel voor bestuivers

- Bloemen
- Nectar en stuifmeel
- Lange **bloeihoogte** is belangrijk!

Bloeihoogte = de periode dat bijen, vlinders en andere bestuivers actief zijn

1. Voedselaanbod

Voedsel voor bestuivers

Bloeiboog februari – maart: vroege bloeiers

Bloeiboog februari – maart: vroege bloeiers

Soort	Latijnse naam	Bloeiperiode
Inheemse bomen en struiken o.a.		
Boswilg	<i>Salix caprea</i>	maart
Bolletjes		feb mrt april mei
Fladderiep	<i>Ulmus laevis</i>	maart april
Gele kornoelje	<i>Cornus mas</i>	feb maart
Grauwe wilg	<i>Salix cinerea</i>	maart april
Hazelaar	<i>Corylus avellana</i>	jan feb maart
Ratelpopulier	<i>Populus tremula</i>	maart april
Ratelpopulier	<i>Populus tremula</i>	maart april
Sleedoorn	<i>Prunus spinosa</i>	maart april
Taxus	<i>Taxus baccata</i>	maart mei
Zwarte els	<i>Alnus glutinosa</i>	feb maart
Zwarte populier	<i>Populus nigra</i>	april mei

De hommelmel is
al op zoek naar voedsel

1. Voedselaanbod

Voedsel voor bestuivers

Bloeiboog april - mei: voorjaarsbloeiers

meidoorn

appel

Soort	Latijnse naam	Bloeiperiode
Inheemse bomen en struiken o.a.		
Berk	<i>Betula pendula</i>	april mei
Beuk	<i>Fagus sylvatica</i>	mei
Brem	<i>Cytisus scoparius</i>	mei juni
Eenstijlige meidoorn	<i>Crataegus monogyna</i>	mei juni
Grauw e wilg	<i>Salix cinerea</i>	maart april
Grove den	<i>Pinus sylvestrus</i>	mei juni
Haagbeuk	<i>Carpinus betulus</i>	april mei
Hulst	<i>Ilex aquifolium</i>	mei juni
Kardinaalsmuts	<i>Euonymus europaeus</i>	mei juni
Kraakw ilg	<i>Salix fragilis</i>	april mei
Krent	<i>Amelanchier lamarckii</i>	april mei
Kruipw ilg	<i>Salix repens</i>	april mei
Lijsterbes	<i>Sorbus aucuparia</i>	mei
Ratelpopulier	<i>Populus tremula</i>	maart april
Rode kornoelje	<i>Cornus sanguinea</i>	mei juni
Schietw ilg	<i>Salix alba</i>	april mei
Sleedoorn	<i>Prunus spinosa</i>	maart april
Taxus	<i>Taxus baccata</i>	maart mei
Veldesdoorn	<i>Acer campestre</i>	mei
Vuilboom	<i>Rhamnus frangula</i>	mei aug
Wegedoorn	<i>Rhamnus cathartica</i>	mei juni
Wilde appel	<i>Malus sylvestris</i>	april mei
Wilde peer	<i>Pyrus communis</i>	april mei
Wintereik	<i>Quercus petraea</i>	mei
Zoete kers	<i>Prunus avium</i>	april mei
Zw arte populier	<i>Populus nigra</i>	april mei

Bloeiboog april - mei: voorjaarsbloeiers

Soort	Latijnse naam	Bloeiperiode
Inheemse bomen en struiken o.a.		
Aalbes	<i>Ribes rubrum</i>	april mei
Fladderiep	<i>Ulmus laevis</i>	maart april
Gew one es	<i>Fraxinus excelsior</i>	april mei
Gew one vogelkers	<i>Prunus padus</i>	april mei
Mispel	<i>Mespilus germanica</i>	mei juni
Tamme kastanje	<i>Castanea sativa</i>	mei juni
Walnoot	<i>Juglans regia</i>	mei juni
Zomereik	<i>Quercus robur</i>	mei
Zw arte bes	<i>Ribes nigrum</i>	april mei

1. Voedselaanbod

Voedsel voor bestuivers

Bloeiboog juni - juli: zomerbloeiers

linde

kamperfoelie

liguster

sporkehout

tamme kastanje

wilde rozen

Soort	Latijnse naam	Bloeiperiode
Inheemse bomen en struiken o.a.		
Beklierde heggenroos	<i>Rosa balsamica</i>	juni aug
Bosroos	<i>Rosa arvensis</i>	juni juli
Brem	<i>Cytisus scoparius</i>	mei juni
Duindoorn	<i>Hippophae rhamnoides</i>	mei juni
Eenstijlige meidoorn	<i>Crataegus monogyna</i>	mei juni
Egelantier	<i>Rosa rubiginosa</i>	juni aug
Gelderse roos	<i>Viburnum opulus</i>	juni
Gew one liguster	<i>Ligustrum vulgare</i>	juni juli
Grove den	<i>Pinus sylvestrus</i>	mei juni
Heggenroos	<i>Rosa corymbifera</i>	juni juli
Hondsroos	<i>Rosa canina</i>	juni juli
Hulst	<i>Ilex aquifolium</i>	mei juni
Kardinaalsmuts	<i>Euonymus europaeus</i>	mei juni
Mispel	<i>Mespilus germanica</i>	mei juni
Rode kornoelje	<i>Cornus sanguinea</i>	mei juni
Tamme kastanje	<i>Castanea sativa</i>	mei juni
Vlier	<i>Sambucus nigra</i>	juni
Vuilboom/sporkehout	<i>Rhamnus frangula</i>	mei aug
Walnoot	<i>Juglans regia</i>	mei juni
Wegedoorn	<i>Rhamnus cathartica</i>	mei juni
Wilde kamperfoelie	<i>Lonicera Periclymenum</i>	juni sept
Winterlinde	<i>Tilia cordata</i>	juni juli
Zomerlinde	<i>Tilia platyphyllos</i>	juni juli
Kogeldistel	<i>Echinops bannaticus</i>	juli aug sept
Vingerhoedskruid	<i>Digitalis purpurea</i>	mei aug

Bloeiboog juni - juli: zomerbloeiërs

1. Voedselaanbod

Voedsel voor bestuivers

Bloeiboog augustus - oktober: nazomerbloeiërs

Bloeiboog augustus - oktober: nazomerbloeiërs

Soort	Latijnse naam	Bloeiperiode
Inheemse bomen en struiken o.a.		
Heide	<i>Calluna vulgaris</i>	aug sept
Klimop	<i>Hedera Helix</i>	sept nov
Wilde kamperfoelie	<i>Lonicera periclymenum</i>	juni sept
Kogeldistel	<i>Echinops bannaticus</i>	juli aug sept
Vingerhoedskruid	<i>Digitalis purpurea</i>	mei juni juli aug

1. Voedselaanbod

Water voor planten en dieren

1. Voedselaanbod

Water voor planten en dieren

ringslang

groene kikker

kamsalamander

Platbuik libel

1. Voedselaanbod

En! Water is ook een leuk belevingselement

1. Voedselaanbod

En denk ook eens aan ..

een hoirruiter

een braam

B. Gastvrij terrein voor dieren

1. Voedselaanbod
2. Nestgelegenheid
3. Schuilgelegenheid
4. Bescherming tegen bedreigingen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Geleidelijke overgangen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Van strakke, arbeidsintensieve, brandgevaarlijke coniferenhagen, naar...

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

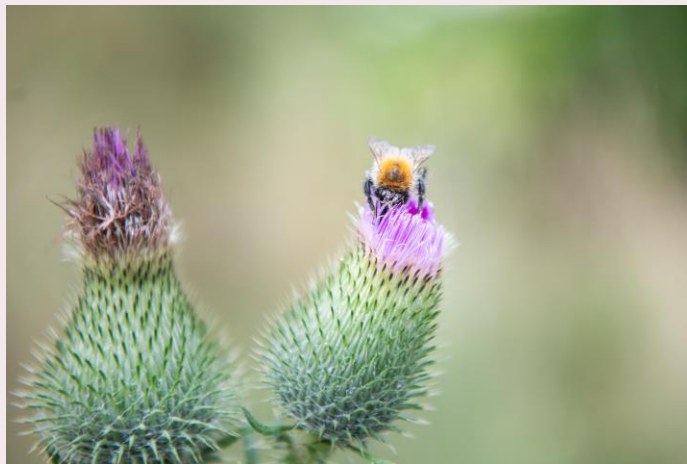
... speels, onderhoudsvriendelijk en biodiverse hagen!

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

met het hele seizoen geur en kleur.

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

leuk om te combineren met groene elementen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Het vierlagen principe

4^e laag:
Solitaire bomen
Houtsingels en -wallen
Lanen
Bos

3^e laag:
Kleine bomen
Knotbomen
Bosjes
Bosrand

2^e laag:
Hoge heggen
Heggen
Sierstruiken

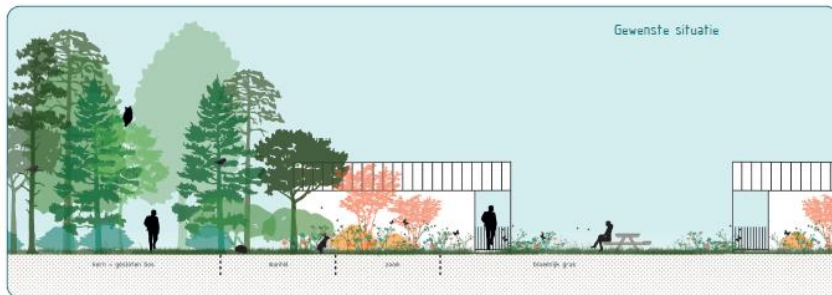
1^e laag:
Hoog gras & kruiden
Lage heggen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Het vierlagen principe in het natuurinclusief ontwerp

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Het vierlagen principe – even oefenen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Het vierlagen principe – even oefenen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Het vierlagen principe – even oefenen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Het vierlagen principe – even oefenen

Zelf toepassen..

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Soorten die hier baat bij hebben

Doornig/dicht struikgewas - winterkoning

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Holle stengels voor wilde bijen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Holle stengels voor wilde bijen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

De hotelgasten

rosse metselbij

grote bladsnijder

lathyrusbij

tronkenbij

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

De hotelgasten - graafbijen

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Waardplanten voor vlinders

**OOK VLINDERS
HEBBEN VLINDERS**

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Waardplanten voor vlinders

Grote brandnetel

Atalanta

Dagpauwoog

**Gehakkelde
aurelia**

Kleine vos

Landkaartje

Distelvlinder

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Waardplanten voor dagvlinderrupsen

Groot koolwitje	Koolsoorten en andere kruisbloemigen, zoals damastbloem en koolzaad, oost-indische kers
Klein koolwitje	Koolsoorten en andere kruisbloemigen, zoals damastbloem en koolzaad, oost-indische kers
Klein geaderd witje	Kruisbloemigen, zoals look-zonder-look en pinksterbloem
Oranjetipje	Look-zonder-look, pinksterbloem, damastbloem en judaspenning
Citroenvlinder	Vuilboom en wegedoorn
Koninginnenpage	Venkel, peen, dille en andere schermbloemigen
Kleine vuurvlinder	Schapezuring, veldzuring
Boomblauwtje	Vuilboom, klimop, heide, hulst, wegedoorn, vlinderstruik en kattenstaart
Icarusblauwtje	Diverse klaversoorten, zoals hopklaver, rolklaver en gewone rupsklaver
Distelvlinder	Diverse distelsoorten, kleine klis, kaasjeskruid en brandnetels
Atalanta	Grote en kleine brandnetel
Dagpauwoog	Grote brandnetel
Kleine vos	Grote brandnetel
Gehakelde aurelia	Grote brandnetel, hop, iep, aalbes
Landkaartje	Grote brandnetel

bron: Vlinderstichting

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Holtes in bomen: multifunctioneel

op camping de Helfterkamp

bron: vleermuis net

bron: steenuilenwerkgroep Drenthe

bron: WNF

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Nestkasten voor vogels

Invliegopening:	Geschikt voor onder andere:
ø 28 mm	kleine mezen, zoals de pimpelmees en zwarte mees
ø 32 mm	grote mezen, zoals de koolmees en kuifmees
ø 34 mm en ovaal	ring- en huismus, boomklever, bonte vliegenvanger en gekraagde roodstaart
ø 45 mm	spreeuw en grote bonte specht
ø 80 mm	holenduif en kauw
ø 130 mm	bosuil
Halfholen	roodborst, grauwe vliegenvanger, witte kwikstaart, merel en zwarte roodstaart

bron: Vivara

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Nestkasten voor vogels

- Vliegopening: noordoosten (luw en droog)
- Op 1,5 tot 2 meter hoogte ophangen (uilenkasten hoger)
- Ten minste 15 meter uit elkaar (m.u.v. koloniebroeders)
- Ophangen met rekbaar band (bijv. binnenband fiets) of aluminium spijker
- Bewoonde nestkasten kun je in najaar schoonmaken met kokend water

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Nestkasten voor vogels

Koloniebroeders: mussen

Halfopen nestkast: winterkoning,
grauwe vliegenvanger, witte kwikstaart,
roodborst, etc

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Nestkasten voor vogels

Goed tegen muggen & muizen!

Koloniebroeder: boerenzwaluw

Nestkast bosuil

Nestkast steenuil

2 & 3 Nest- en schuilgelegenheid

Bijzondere nestkasten

Nestkast vleermuizen

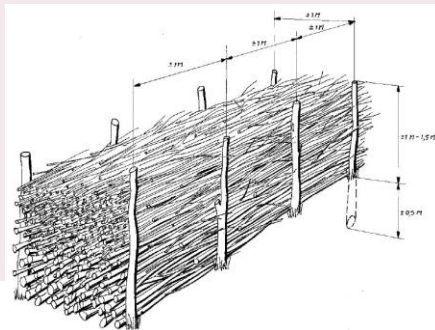
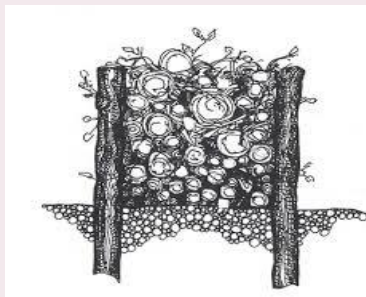

Nestkast eekhoorn

3. Schuilgelegenheid

Takkenrillen

3. Schuilgelegenheid Rommelhoekjes

3. Schuilgelegenheid

Bladerhopen en bodembedekking

4. Bescherming tegen bedreigingen

doornig struweel

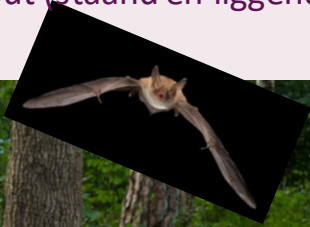
juist ophangen van nestkasten

struiken bij water voor vogels om weg te vluchten

En denk ook aan ....

- minimale verlichting 's nachts
- groene verbinding met de natuur
- dood hout (staand en liggend)

En denk ook aan ....

Camping de Vuurkuil

Camping de Vuurkuil

https://youtu.be/BwVmsF_WuQE?si=C4E-gyxwTmW-LKwb

Aan de slag!

vitale
vakantie
parken

www.vitalevakantieparken.nl